WEST-INDIË.

RIJKDOM VAN SURINAME'S PLANTEN- EN DIERENRIJK.

Door een onzer staatslieden is onlangs in eene bijeenkomst te Parijs van la Société d'acclimatation herinnerd [1], dat de gouvernements-plantentuin op Java, te Buitenzorg, met een succursale te Tjipannas, belangrijken invloed gehad heeft op het welslagen van onderscheidene proefnemingen van cultuur. De geschiedenis van dezen uitgestrekten, wetenschappelijk aangelegden tuin, wiens bloei dagteekent van het oogenblik, dat van der Capellen in 1816 de teugelen van het Nederlandsche bewind in Indië weder opvatte, en dat mannen als Reinwardt daaraan hunne zorg besteedden, is in dit opzigt hoogst merkwaardig. Het nut van de instelling bleek bovenal toen du Bus de Gisignies en van den Bosch, die algemeen werkende en groote ontwikkeling aan het productief vermogen van Java gaven, waaraan het tegenwoordig cultuur-stelsel zijn ontstaan te danken heeft.

En wanneer wij nu een oog vestigen op het Herbarium te Leiden, op de Botanische of Zoölogische inrigtingen te Amsterdam, te Rotterdam en te 's Gravenhage, waarvan het oogmerk in hoofdzaak is het vermeerderen der kennis van planten en dieren, ook vooral van die onzer koloniën, dan laat het zich verklaren, dat de wensch ontstaan is, dat ook in Suriname eene stichting moge verrijzen, als middenpunt van vereeniging van hetgeen onze rijke West-Indische koloniën opleveren.

De Heer G. S. de Veer heeft zijne denkbeelden daaromtrent kortelijk ontwikkeld en medegedeeld. Met zijne vergunning wordt daarvan het volgende ingelascht. Niet alleen uit een

---

[1] J. J. Rochussen: la Culture du Quinquina à Java. (Bulletin de la Société impériale d'acclimatation, Mai 1863.)

algemeen wetenschappelijk oogpunt scheen dit nuttig; ook het belang van Suriname zelf bragt dit mede. Er wordt toch naar gestreefd, om aan die schaars bevolkte kolonie meerdere ontwikkeling te geven door vrije kolonisatie en aanvoer van arbeiders, door vermeerdering van landbouw op groote en op kleinere schaal. Deze weinige woorden mogen gelden als inleiding tot zijne volgende aanteekeningen, ter aanbeveling der stichting van een Zoölogisch-Botanisch Genootschap van acclimatatie in Suriname.

Het DIERENRIJK in Suriname is verbazend groot en biedt oneindige verscheidenheid aan. Waar men er zich stelselmatig op toelegt om te verzamelen en aan te kweeken, zoowel voor binnenlandsch verbruik als tot uitvoer, zou daaruit veel voordeel zijn te trekken.

RUNDEREN.

Nergens bieden de natuur en plaatselijke gesteldheid ruimer gelegenheid aan voor eene runder-kweek op zeer groote schaal, dan in Suriname, en toch is de veestapel, blijkens de officiële verslagen, in het oog vallend beperkt, terwijl de dieren er zeer klein en vermagerd uitzien. Het vleesch is er schaarsch en slecht, en de koeijen geven weinig melk. De eenige reden hiervan is, dat niemand zich dáár als hoofdzaak op de veeteelt toelegt, en dat gevolgelijk geen zorg wordt besteed, noch aan de weiden noch aan de oppassing en veel minder aan de veredeling der rassen, drie zaken, waarvan de veeteelt geheel afhangt.

Een Duitsch landhuishoudkundige, de Heer Cordua, verwierf zich in vier jaren een aanzienlijk vermogen, hoofdzakelijk uit de runder-kweek. Hij verklaarde, dat nergens beter grassoorten werden aangetroffen, en dat het klimaat en overige gesteldheid uiterst geschikt daarvoor zijn, waaraan hij dan ook te danken had, dat hij in zóó korten tijd zijn doel bereikte.

Ten oosten van Paramaribo bevindt zich een aantal verlaten plantaadjes of tuinen, combées genaamd, welke voor geringen prijs zijn te bekomen. Deze streek, aan de rivier gelegen en door den passaatwind afgekoeld, is zeer vruchtbaar en gezond; daarbij biedt zij het voordeel aan der nabijheid van de stad, zoowel voor de bezoekers als voor het debiet der opbrengst van den grond. Men zou zich eenige van deze gronden kunnen

aanschaffen en beginnen met den aanleg eener model-boerderij op groote schaal. Boven alles zorge men voor goede waterloozing, zonder welke wegens de zware regens en het indringen van het ziltige rivierwater, niets is aan te vangen. Het staande bosch en kreupelhout moet zooveel noodig worden geveld en verbrand, ten einde versche luchtstroomen aan te brengen en de weiden met asch te bemesten. De weiden moeten op de in Nederland gebruikelijke wijze worden aangelegd en onderhouden, hier en daar moeten welige boomen worden gespaard om het vee te beschutten tegen de felle zonnestralen, dit is een stellig vereischte, daar anders de dieren ziek worden. Men kan aanvangen met jonge beesten in de kolonie aan te koopen, doch dient zich te haasten met den aanvoer van nieuwe rassen uit Europa, vooral stieren, ter verbetering van den stapel.

Wel bestuurd kunnen de voordeelen hiervan zeer aanzienlijk zijn.

1°. Uit den verkoop van slagtvee, waaraan zeer groote behoefte bestaat, alsook van jong vee voor de kweekerij op de plantaadjes;

2°. Uit den verkoop van melk, boter en kaas, waartoe, zoo als gezegd, de nabijheid der stad en het geringe transport, de schoonste gelegenheid aanbiedt; en

3°. Uit de mest, waarvoor gereede koopers te vinden zullen zijn, maar, ook voor den aanleg van moestuinen die als anderzins, uitmuntend te benuttigen zal zijn. Deze voordeelen zijn zoo hoog te schatten, dat alle andere kosten daaruit zullen kunnen bestreden worden met een aanzienlijk saldo voor de deelhebbers.

PAARDEN.

De weinige paarden, die in Suriname gevonden worden, zijn uit Noord-Amerika of uit Europa aangevoerd. Van daar dat de prijs zóó hoog loopt, dat slechts enkele welgestelden er zich van kunnen bedienen, terwijl zij op de plantaadjen, waar ze met gemak konden worden aangekweekt en veel nut zouden aanbrengen, ten eenenmale ontbreken. Op hetzelfde terrein voor de runderen aangewezen, zou eene uitgebreide paardenfokkerij zijn aan te leggen en binnen weinige jaren zou men niet alleen in de behoefte der kolonie ruim kunnen voorzien, maar zelfs in staat zijn om uit te voeren. Op de plantaadjen wordt al het ruwe werk nog door den mensch verrigt, de koffij wordt b. v. in manden op het hoofd, soms een uur ver, naar den molen

gedragen, om daar weder door handen-arbeid van de groene bast te worden gezuiverd. Het suikerriet wordt in ponten geladen, door de negers door de trenzen voortgestuwd. Behoeft het betoog, dat dit zware werk in de brandende zon en door het slijk, op de gezondheid der arbeiders een vernielenden invloed uitoefent? De statistiek geeft een treurig antwoord op die vraag. — Maar voor zoover men met verwaarloozing van zijn eigen belang den neger hiertoe dwong, de emancipatie roept den planter waarschuwend toe: verander uw stelsel, of gij zult u door uwe arbeiders verlaten zien!

Al het zware werk op de plantaadjen kan met oneindig meer voordeel door lastdieren worden verrigt, en wanneer de vrij gemaakten langs dien weg worden tegemoet gekomen, zullen zij er minder tegen opzien, om tegen billijk loon op de plantaadjen te blijven arbeiden.

Met het oog hierop wensch ik de paardenfokkerij behartigd te zien. De emancipatie-wet bepaalt een staatstoezigt van hoogstens tien jaren, gedurende welke men mogelijk de arbeiders op de plantaadjen zal kunnen houden; dezen termijn dient men te benuttigen, om het paardenwerk door paarden te laten verrigten, ten einde de menschen te sparen voor het werk, dat niet anders dan door menschenhanden kan worden uitgevoerd.

De acclimatatie-onderdeming kan hiertoe den weg banen, door verschillende paarden-rassen aan te voeren en te vermenigvuldigen. Is men eenmaal van het nut — ja de gebiedende noodzakelijkheid — der zaak overtuigd, dan zal op iedere plantaadje eene paardenfokkerij worden aangelegd. De onderneming zal inmiddels ruime winst hebben uit den verkoop van haren stapel.

EZELS EN ANDERE LASTDIEREN.

Tot zelfs de muildieren, welke in de stad voor de vrachtwagentjes worden gespannen, komen van het buitenland en doen wegens het transport eenen hoogen prijs. In de kolonie aangekweekt en gekruist, kan de acclimatatie-onderneming veel voordeel daaruit trekken en voorzien in eene groote behoefte. Op de plantaadjen zouden ezels en muildieren, even als paarden, zeer nuttig zijn aan te wenden ter besparing van handen-arbeid. Ook de mest van al deze dieren zal uitmuntend te stade komen.

VARKENS.

De varkenskweek in Suriname is reeds bekend als zeer voor-

deelig, doch omdat niemand zich in het groot daarop toelegt, is de stapel, en in verhouding daarmede de consumtie, zeer gering. Men treft er slechts ééne soort varkens aan, naml. de zwarte, uit Afrika afkomstig, waarvan het vleesch smakelijk en gezond is, doch zij zijn klein van stuk en leveren weinig uit. Door vermenging met andere soorten zou het ras merkelijk verbeteren. Het reeds aangewezen terrein is voor deze teelt bijzonder gunstig gelegen langs den oever der rivier, waar de varkens zich met krabben voeden, waardoor ook het onderhoud weinig kosten zal.

In het wild zijn er twee soorten zwijnen, bekend onder de inlandsche namen Pingos Pakieres, waarvan het vleesch eenigzins droog, doch overigens smakelijk is. Deze dieren zouden zeer goed te acclimateren, d. i. tam te maken, zijn, en door beter voedsel en verzorging dan zij in de bosschen genieten, zouden zij grooter van stuk worden en beter vleesch leveren.

Men dient zich toe te leggen op vermeerdering van dierlijk voedsel, daar het bekend is, dat de negers te weinig hiervan genieten. De hoogleeraar Mulder heeft in een werk, getiteld "de voeding der negers in Suriname," aangetoond hoe nadeelig voor de gezondheid en voor de propagatie het uitsluitend gebruik van banaan en bakkeljaauw (gezouten visch) is. Runderen, varkens en wilde zwijnen (tam gemaakt) komen het meest in aanmerking, om in deze behoefte te voorzien, doch de laatste zullen ook voor den uitvoer aftrek vinden. In al de dierentuinen van Europa zijn wilde zwijnen onmisbare elementen, gevolgelijk zal de onderneming veel debiet vinden, wanneer zij er in slaagt de beide Surinaamsche soorten in het groot aan te kweeken. Men heeft er ook eene soort watervarkens, Labaas genaamd, welke welligt op dezelfde wijze tot huisdieren zijn te maken, maar zeker zal men ook daarvoor in het buitenland debiet vinden, en op den ruilhandel en het onderlinge verkeer met natuurkundige genootschappen moet men zich vooral toeleggen.

SCHAPEN.

Ook deze teelt is in Suriname hoogst onbeduidend, niettegenstaande het schapenvleesch daar uitmuntend is, in smaak en gezondheid verre te verkiezen boven het Hollandsche. Bij vermeerdering van den stapel zal ook dit vleesch tegen billijken prijs zijn te leveren en voor de zwarte bevolking in aanmerking

kunnen komen. Van de wol is niet veel te wachten, daar het warme klimaat de beesten kaal houdt. De geestige opmerking, dat de menschen daar wol en de schapen haar hebben, is juist; maar de huid dezer dieren, even als van de andere, hiervoren opgegeven, zal een beduidend artikel van uitvoer opleveren, voor zoover men zich daar niet op de lederbereiding mogt willen toeleggen.

WILD.

De bosschen van Suriname wemelen van herten en ander wild, zoo als buffels (Tapier), hazen, konijnen, gordeldieren, stekelvarkens, landschilpadden, enz., welke alle als huisdieren zijn aan te kweeken en een smakelijk voedsel aanbieden. In eene verzameling als de hier bedoelde behooren zij alle vertegenwoordigd te worden, en voor den ruilhandel met andere genootschappen zullen zij steeds veel waarde hebben.

TIJGERS EN ANDERE DIEREN.

Er zijn drie verschillende tijgersoorten in de Surinaamsche bosschen: als de gevlekte, de roode en de zwarte; zij behooren niet tot het geslacht der zoogenaamde koninklijke of gestreepte tijgers, maar veeleer tot dat der panters of jaguars, voorts een aantal tijgerkatten, bosch-honden en bosch-ratten, mierenvreters, enz.

Eene verzameling van al deze dieren zal veel bijdragen om het bezoek dezer plaats te veraangenamen, maar ook voor den ruilhandel met Europa voordeel aanbrengen.

Onnoemelijk is voorts het getal in soorten van APEN, LUIJAARDS en daaraan verwante dieren; welke met hetzelfde doel behooren verzameld en aangekweekt te worden.

VISSCHEN.

Nog rijker dan de bosschen met wild, zijn de rivieren en kanalen van Suriname gevuld met vischsoorten, die uitmuntend van smaak zijn en een ruim veld voor studie en proefnemingen openen. Tot aanleg van de geheele inrigting zal veel gedolven moeten worden, en verkrijgt men daardoor uitgestrekte kanalen en vijvers, waarin de onderscheidene vischsoorten kunnen worden aangekweekt. Onjuist zou de voorstelling zijn, welke men zich gewoonlijk in Suriname van de zoogenaamde

boschvisch maakt. Sommigen beweren, en misschien teregt, dat deze vischsoorten in den droogen tijd niet gezond zijn. De reden hiervan laat zich verklaren in het voedsel dat de dieren verkrijgen in de stilstaande moerassen, terwijl in den regentijd het water eenen vrijen loop heeft en gezonder voedsel aanbrengt. De aanleg zal van zelf hieraan tegemoet komen, maar hoofdzakelijk door toepassing der kunstmatige vischteelt zal de vermenigvuldiging oneindig versneld en de soorten veredeld worden. Dat ook hieruit voor de onderneming veel voordeel te trekken is, behoeft geen betoog.

OESTERS.

De grootste liefhebbers van oesters versmaden de Surinaamsche soorten, om zich aan gepekelde uit Noord-Amerika te vergasten.

Het is volkomen waar, dat de oesters van de sluisdeuren ingezameld en dadelijk voorgezet, onsmakelijk zijn; maar overal is de ongespeende oester onsmakelijk en nergens anders eet men deze dieren zonder dit voorafgaande zuiverings-proces. Er is een proef genomen om Surinaamsche oesters in eene kuip met water, rijkelijk met zout verzadigd, te doen, en toen zij acht dagen daarin gelegen hadden, was de smaak oneindig verbeterd en zagen zij er blank en vet uit. Niets zal gemakkelijker vallen dan eene kunstmatige oesterteelt in Suriname aan te leggen. Thans treft men ze alleen tegen de sluisdeuren vastgehecht, waar zij zich terugtrekken om hunne vijanden te ontwijken. In bakken verzameld, waar zij veilig zijn, zal men binnen korten tijd de kolonie overvloedig van smakelijke oesters kunnen voorzien en geen gering voordeel daaruit kunnen trekken.

KREEFTEN EN GARNALEN.

De Surinaamsche rivierkreeft overtreft in fijnheid van smaak alle andere bekende soorten, doch wordt er zeer schaars aangetroffen, en niemand denkt er aan om deze lekkernij kunstmatig aan te kweeken. Intusschen valt niets gemakkelijker, als men slechts let op de natuurlijke gesteldheid dezer dieren. Zij komen slechts voor in den grooten regentijd — de maanden Mei tot Augustus — enkele keeren ook in den kleinen regentijd — November en December — gedurende de overige maanden zijn zij spoorloos verdwenen. Hieruit blijkt duidelijk,

dat zij in zoet water leven en zich terugtrekken, zoodra in het drooge saizoen het rivierwater ziltig wordt. Om ze te doen voortteelen, heeft men alleen noodig de opgevangen bevruchte dieren zorgvuldig te behandelen en los te laten in een gedolven kanaal van zoet water, waar zij hun element terug vinden en met groote snelheid zullen vermenigvuldigen. Tot dusverre is deze proef nimmer genomen, doch op goede gronden laten zich daarvan goede resultaten verwachten; immers die proef zal niets kosten, en, slaagt men daarin; dan zal zij de moeite ruim beloonen.

Garnalen daarentegen zijn er zeer overvloedig en wel van de grootste en lekkerste soort, maar in de stad kan men ze zelden te koop krijgen, anders dan gedroogd en dan verliezen zij veel van de smaak. Daar ook deze dieren zeer gemakkelijk zijn aan te kweeken, kan de stedelijke markt ruim worden voorzien en aan koopers zal het niet ontbreken.

GEVOGELTE.

Om op het gebied van het Surinaamsch gevederte uit te wijden, zou een boekdeel vereischt worden. In de zoölogische instellingen te Londen, Parijs, Brussel, Antwerpen, Amsterdam, Rotterdam enz. worden schoone exemplaren uit Suriname aangetroffen, zoodat in de wetenschappelijke wereld genoegzaam bekend is, welke rijke schat daar te vinden is. De volgende algemeene opmerkingen zijn hier dus voldoende:

1° Eene verzameling en aankweeking van al de wilde soorten zal, behalve tot verfraaijing der instelling, voor den ruilhandel met Europa groote voordeelen aanbrengen.

2° Uit de tamme soorten en uit de eijeren is, voor de binnenlandsche consumtie, zeer veel partij te trekken, en

3° Men zal zich moeten toeleggen om vreemde soorten aan te voeren en te acclimateren.

Wat het PLANTENRIJK betreft, wordt Suriname in vruchtbaarheid van bodem en in mildheid van klimaat door geen land overtroffen — door zeer weinige geëvenaard. De vegetatie is er verbazend en in gelijke verhouding de veelsoortigheid van voortbrengselen en de vatbaarheid ter opname van andere, zelfs uit gematigde luchtstreken.

Enkele botanische proeven, door liefhebbers genomen, hebben de schoonste uitkomsten gehad. Daaronder wordt herinnerd aan

die van den Engelschen commissaris Lance, die een aantal vreemde vruchtboomen en bloemsoorten invoerde en door inenting veredelde, waarvan nog overblijfselen aanwezig zijn, zooals de mandarijn-appelen uit China. De Heer Cassalli, een Italiaan, had op zijn combé een waren lusthof aangelegd, waar men de schoonste moeserijen, druiven, vijgen, oranjes, chinaasappelen, ja zelfs Hollandsche appelen en peren aantrof, benevens eene groote verscheidenheid van bloemen. De combé van wijlen den Generaal de Veer, in Engelsche smaak aangelegd, prijkte met een aantal vreemde vruchtboomen, bloemen en gewassen, meestal van Cayenne herkomstig. Van al deze ondernemingen bestaat niets meer. Het zijn zoo vele bewijzen, dat de pogingen van enkelen geen duurzaam nut aanbrengen, maar dat daartoe onontbeerlijk is eene stichting, die door vereenigde krachten in 't leven geroepen, gelijk overal elders, in stand blijft, ook nadat de oorspronkelijke aanleggers er niet meer zijn.

Het voorstel strekt dus om iets blijvends daar te stellen, iets, dat niet van het leven of de luimen van enkelen afhangt, maar hoe langer hoe meer zich ontwikkelt en naar volmaaktheid streeft; iets, met één woord, dat al het voortreffelijke in de kolonie voorhanden verzamelt, aankweekt en veredelt en veel door aanvoer daaraan toevoegt.

Nevens eene zoölogische verzameling op den boven aanbevolen voet, besta dus op hetzelfde terrein een botanische tuin, naar de eischen der wetenschap aangelegd en onderhouden. Hoe genoegelijk zal het voor de kolonisten, inzonderheid voor de bewoners van Paramaribo, zijn, eene dusdanige instelling in hunne nabijheid te zien en in eigendom te bezitten. Hoe leerzaam voor de jeugd en welk een wijd veld wordt hiermede geopend, om ledigloopers nuttig bezig te houden en jonge lieden op te leiden! Suriname heeft thans niets wat nationaal is te noemen, wat aan de plaats boeit en het verblijf veraangenaamt. Is het de schuld der kolonie? Neen, het ligt aan de menschen, die haken naar het oogenblik, dat zij met een klein fortuintje kunnen heentrekken en daaraan alles opofferen, voorbijziende, dat veel van het schoone en goede, waarnaar zij hunkeren, op de plaats zelve zou te vinden zijn.

Met dezen aanleg wordt niet alleen bedoeld, om dieren en planten te verzamelen en tot voordeel aan te kweeken; niet slechts om in vele erkende behoeften te voorzien, maar ook om

gevoel en smaak voor het schoone en goede op te wekken en te veredelen; den weg te banen, langs welken ieder voor zich de genietingen des levens kan vermeerderen.

Ieder huis in Paramaribo heeft een erf, en dus gelegenheid om een tuin of tuintje aan te leggen; sommigen werden daartoe ingerigt, doch de meesten blijven ledig of met onkruid bewassen; men weet veelal niet hoe het aan te leggen of waar plantsoen en zaden te bekomen. — Een bezoek, aan den Zoölogisch-Botanischen tuin gebragt, doet de begeerte ontstaan om zijn erf te versieren; men spreekt met den Directeur, deze is aanstonds bereid om raad te geven, de benoodigde jonge boompjes, bloemgewassen en zaden te verstrekken, en een of meer bekwame arbeiders te zenden, om den aanzoeker voort te helpen, natuurlijk tegen betaling, maar dit heeft men er voor over, mits de zekerheid hebbende goed geholpen te worden, en dien waarborg biedt de instelling aan.

Op dezelfde wijze komt de instelling met raad en daad hen ter hulpe, die dieren wenschen aan te kweeken; in de stad zal dit te pas komen met duiven en andere huisdieren, op de plantaadjen met de runderen- en paardenkweek, en evenzeer voor den aanleg van tuinen.

De instelling streeft wel naar eigen voordeel, maar niet naar monopolie; haar hoofddoel is algemeen nut te stichten en de te bedingen winsten strekken om algemeene deelneming te verwerven.

DE ALGEMEENE VOEDINGSMIDDELEN VAN DEN MENSCH.

Met een enkel woord is reeds gesproken van de ontoereikendheid der voeding van de negers, en gewezen op het werk van Professor Mulder, waarin vele nuttige wenken voorkomen. De geliefkoosde banaan is scheikundig bewezen zeer weinig voedingsstoffen te bevatten, en het meel daarvan getrokken (de gongotée), waarmede de kinderen worden groot gebragt, kweekt wormen aan, de kwaal, waaraan de meeste kinderen in Suriname sterven. De kiem hiertoe wordt reeds kort na de geboorte gelegd in de massa gongotée, waarmede die arme schepsels worden opgevuld.

Op Curaçao worden de kinderen gevoed met pap van maïsmeel, waarin veel meer en gezonder voedingstof zit. Men kan rekenen, dat vijf kinderen in Suriname tegen één in Curaçao sterven.

De banaan op zich zelf is niet ongezond, maar ze wordt in Suriname onrijp genuttigd en hierin zit het kwaad; het kenmerk der rijpheid is, dat de vrucht geel en zoet wordt, maar zoover laat men het niet komen. Bovendien heeft men dikwijls te kampen met schaarschte. Wanneer in Februarij en Maart de kleine drooge tijd zich instelt, waaijen vele der boomen om of worden door torren opgevreten. In dit geval moet men tegen hooge prijzen uit Noord-Amerika en de eilanden maïsmeel, rijst, boonen en erwten aanvoeren. In Suriname is dikwijls de raad gegeven om eenen goeden voorraad maïs, boonen, erwten, zoete pattatters en taijers te doen aanplanten, niet alleen om tegen periodieke schaarschte gewapend te zijn, maar ook om de negers aan beter voedsel te gewennen, maar deze stem bleef eene roepende in de woestijn! Moge die thans meer ingang vinden. Men beplante een paar honderd bunders met de straks genoemde voedingsmiddelen en men zal daarvan goede winst inoogsten, alles wat niet verkocht wordt zal uitmuntend te stade komen voor de voeding der dieren, waardoor de onkosten der inrigting aanmerkelijk minder zullen zijn.

Men legge zich voorts toe op de acclimatatie van andere graansoorten, wortelplanten, enz. De kleine maïs van Curaçao en het Victoria-graan van Australië, de jams van de eilanden en de Hollandsche aardappelen zijn hiertoe aan te bevelen. Het zou vreemd zijn, dat, terwijl in den regel de mensch naar verwisseling van spijs haakt, die regel geheel zou afstuiten op den Surinaamschen neger. Het is waar, deze telt geene andere spijzen, zoolang hij zijn geliefkoosde tom tom (gestampte banaan) niet heeft om de zwaarte aan te brengen, waaraan zijne maag gewend is; doch van lieverlede zal ook deze voor de gezondheid schadelijke hebbelijkheid overwonnen worden, naar gelang andere en betere spijzen overvloediger worden en dus tegen billijker prijzen te bekomen zijn, naar gelang de neger zich als een vrij man ruimer beweegt en zijnen arbeid beter beloond ziet. Op dit alles dient men bedacht te zijn als hulpmiddelen ter beschaving. Is de smaak opgewekt voor conforts, welke in de bosschen niet te vinden zijn, dan is men verzekerd van de arbeidende bevolking. Niet dat een Zoölogisch-Botanische tuin dien waarborg voor het geheel zou aanbrengen, maar de impulsie wordt er door gegeven en de aandacht van hen, wier belang hiermede in naauw verband staat, wordt gevestigd op hetgeen daartoe kan medewerken. Uit dit oogpunt

beveelt zich de zaak aan bij allen, die in Suriname belang stellen.

MOESERIJEN.

Er is schier geene groentesoort te bedenken, die zich niet in Suriname laat cultiveren. Om niet in te groote uitvoerigheid te vervallen, wordt slechts met een enkel woord de aanleg van eene uitgestrekte moeserij aanbevolen. Van debiet aan de stedelijke bewoners is men verzekerd, en uit den verkoop van zaden zal winst zijn te behalen.

OOFT.

Hoe heerlijk de vruchten in Suriname ook mogen zijn, zij verkeeren allen nog in den natuurstaat, dat is, zij missen de hulp der kunst om de soorten te veredelen. Hier te lande, waar geen enkele vruchtboom wordt geteeld zonder inenting en andere verzorging, staat men verbaasd, dat dáár alles aan de lieve natuur wordt overgelaten. Het is waar, het milde klimaat en de vruchtbare bodem doen veel wat hier door de kunst moet worden verholpen, maar het verraadt onkunde, de hulp der kunst, die de natuur kan dwingen, te versmaden. — Men lette op onze heerlijke persikken, abrikozen en druiven, in broei- en trekkasten geteeld en in rijpen staat voortgebragt, terwijl de natuur daarbuiten nog in winterslaap dommelt!

Erkent men hierin het alvermogen der kunst, wat laat zich van haar vernuft verwachten op een terrein, waar de natuur zoo krachtig medewerkt! Het is bekend, dat de meeste der tegenwoordige Europesche vruchtsoorten van zachter luchtstreken afkomstig zijn, dus is de veronderstelling niet gewaagd, dat ze in Suriname zijn over te brengen.

Maar al zou men niets meer doen, dan de aanwezige door inenting en verzorging te veredelen, zou het resultaat de moeite ruim beloonen.

Behalve dat de opbrengst der vruchten goede winst zou aanbrengen, zal het bezoek der plaats worden veraangenaamd, wanneer men door schaduwrijke lanen van vruchtboomen kan wandelen en zich verlustigen in al het schoone en goede, dat daar zou worden vereenigd. Men verzuime ook niet eene uitgestrekte boomkweekerij aan te leggen ten behoeve van liefhebbers, die zeker zullen opgewekt worden, om hunne tuinen met plantsoen te versieren. Een beduidende tak van handel kan hieruit ont-

staan, wanneer men al de inheemsche planten en andere tot de keerkringen behoorende aankweekt, ter verzending naar Europa. Men denke slechts aan de heerlijke ananassen, die nergens zoo saprijk en zoo geurig worden aangetroffen als in Suriname, vooral de zoogenaamde boschsoorten, welke eene ongeloofelijke grootte erlangen en in Europa onbekend zijn.

Nog een woord over de inlandsche vruchten en over de mogelijkheid om vreemde soorten in te voeren.

Toen de Generaal van den Bosch als Commissaris-Generaal in West-Indië was, heeft hij een aantal zaden medegenomen en later doen aanvoeren, waaraan, gelijk beweerd wordt, Java eene aanzienlijke vermeerdering harer vruchtsoorten te danken heeft, zooals: de zoogenaamde advokaat, de zuursak, drie of vier soorten kaneel- of schobappelen, de fijne oranje-, chinaas- en gidionsappelen, de pompelmoesen en zoete citroenen, de pomme de Cithère en ettelijke pruimen-soorten, vijf verschillende soorten marquisa's, behoorende tot de familie der passie-bloemen, doch waarvan de vruchten allen overheerlijk smaken, de sabodilla of West-Indische mispels, de Surinaamsche mispels, de mameldoozen, enz. Wat van deze verschillende vruchtsoorten door inenting te maken zou zijn, kan men afleiden uit eene vergelijking van de manjas of mangas, zoo als ze in den natuurstaat groeijen, met de mague grevé uit den Botanischen tuin van Cayenne aangevoerd. Vele soorten boschvruchten, bessen, enz. zouden te verbeteren zijn, of als stammen ter inenting kunnen dienen, wanneer men de familiën wetenschappelijk opspoort of practisch van nabij leert kennen.

Tot staving der mogelijkheid om Europesche vruchtsoorten in te voeren, is reeds het voorbeeld aangehaald, dat de Heer Casalli op zijne combé Hollandsche appelen en perenboomen heeft voortgebragt, welke (van de appelen is dit zeker) vruchten hebben gedragen. In eenen tuin aan de Gravestraat bestond een volwassen perzikkenboom, vol jonge vruchten, en toch werd daarvan geen werk gemaakt, omdat de vruchten klein en onsmakelijk bleven en men dit daaraan toeschreef, dat het klimaat er niet voor geschikt was. De ware oorzaak was echter, dat de boom niet was geënt — immers ook in Europa zou die boom zonder deze kunstbewerking geen beter resultaat hebben geleverd. Dat overigens de perzik uit warmer luchtstreek (Perzië) afkomstig is, bewijst niet alleen de naam, maar ook de daadzaak, dat deze vrucht in Europa op den kouden grond geteeld

zeer dikwijls mislukt en verre moet onderdoen voor die van de trekkasten. Hetzelfde is te zeggen van de abrikozen.

Eene algemeene opmerking om hierin te slagen is, dat, terwijl men in Nederland de fijne vruchten voor de koude lucht afsluit, men ze in Suriname beschermen moet tegen de werking der felle zonnestralen. Men plante ze dus achter schuttingen of hoog geboomte, aan de oostzijde geheel open, zoodat zij door de morgenzon en frissche wind gekoesterd worden, doch tegen den middag in de schaduw staan; als men dan zorgt voor behoorlijke afloop van water, voor begieting, als dit noodig is, voor bemesting, voor oordeelkundige aanwending van het snoeimes en voor de inenting, waardoor de soorten oneindig kunnen veredeld en vermeerderd worden, zal men verbaasd staan over de resultaten en zullen vreemdelingen opzettelijk Suriname bezoeken, om al het schoone, dáár vereenigd, te bewonderen.

BLOEMEN EN HEESTERS.

Hij, die ondernam de Flora van Suriname te bewerken, zou daarin eene dankbare taak vinden en aan de wetenschap groote dienst bewijzen. Onbeschrijfelijk is de indruk, welken men verkrijgt bij het bezoeken der maagdelijke bosschen in de bovenlanden: die reuzenboomen, overdekt met de schoonste bloemen en prachtigste parasiten, o. a. de heerlijke vanille-planten, welke eene balsemgeur verspreiden, waarbij men dreigt flaauw te vallen; en ziet men tusschen de struiken door of langs den besproeiden grond, overal worden gezigt- en reukorganen op het aangenaamst verrast door bloemen van allerlei gedaante en kleuren, door daar-om-heen vladderende vlinders en kapellen, zoo schoon als ergens, worden aangetroffen.

Maar ook in de stad en in tuinen van enkele liefhebbers treft men eene groote verscheidenheid van bloemen en heesters aan, zoowel inheemsch als van elders aangevoerd, o. a. rozensoorten, oneindig sterker van geur dan hier. Deze alle te verzamelen en door aanvoer van vele vreemde soorten te vermeerderen, zal eene aangename taak zijn en veel bekoorlijks voor den bezoeker bijzetten.

Overbodig is het te zeggen, dat van de vanille-plant, die in Suriname te huis behoort, veel voordeel is te trekken, evenzeer als van de aankweeking der vele palmsoorten en andere tropische heesters en planten in Europa zeer gezocht.

Eene kleine distilleertoestel zal nuttig zijn en zeer te stade

komen, ten einde van de oranje-bloesems en vele andere bloemen en geurige kruiden aromatische extracten te bereiden.

Medicinale planten en kruiden, wortels en basten zijn er in grooten overvloed, en, die er niet zijn, kunnen worden ingevoerd, daar de meeste in het tropische klimaat te huis behooren. Hierin en in gedroogde planten zou een uitgebreide handel met Europa te drijven zijn.

Voor de uitvoering wordt een niet te groot kapitaal gevorderd. Het spreekt van zelf, dat dit geheel afhangt van de wijze, waarop men het aanlegt. Wil men alles dadelijk op grootschen voet inrigten, dan moet het kapitaal daaraan geëvenredigd zijn, doch dit is voor het welslagen noch noodig noch dienstig. Er kan als volgt worden aangevangen:

1°	Aankoop van den grond	*f*	20.000
2°	Aanbouw van directeurswoning en voorziening tot ontvangst van bezoekers	〃	25.000
3°	Bedelving en aanleg	〃	15.000
4°	Aankoop en aanvoer van vee	〃	15.000
5°	Bezoldiging van den directeur en overig personeel voor het eerste jaar	〃	15.000
6°	Onvoorziene uitgaven	〃	10.000
	TOTAAL	*f*	100.000

Dit kapitaal bijeen te brengen op aandeelen van *f* 100, ten einde de deelneming zooveel mogelijk algemeen te maken.

Is de zaak eenmaal aan den gang, dan zullen de voordeelen ruim genoeg zijn, om daaraan uitbreiding te geven. De statuten van het 's Gravenhaagsche Zoölogisch-Botanisch Genootschap kunnen welligt tot grondslag dienen.

Omtrent het aangewezen terrein wordt het volgende opgeteekend:

De gewone rijtoeren in Paramaribo strekken zich ten westen uit, en heeft men op het gebruikelijk rij-uur (dat is wanneer de zon ten ondergang neigt) veel hinder van hare op de oogen vallende stralen. Het gekozen terrein, ten oosten van de stad liggende, zal men bij het bezoeken der plaats met de oogen van de zon gekeerd voortgaan en eerst tegen zons-ondergang terugkeeren. Hoe onbeduidend dit schijne, zal het veel bijdragen om bezoekers aan te lokken. Maar er is nog eene andere,

meer gewigtige reden voor die keuze, deze namelijk: sedert ettelijke der grondjes tusschen de Boomskreek en de plantaadje Geijersvlijt buiten kultuur zijn geraakt, is niet alleen hoogstaand bosch daarvoor in de plaats opgeschoten, maar is ook de waterloozing er verwaarloosd, en hierdoor is eene ongezonde damp over de stad ontstaan, in plaats van de frissche doorstraling van den zeewind. Met den voorgestelden aanleg op dit terrein zal dus veel worden gedaan tot bevordering der gezondheid in de stad.

Met te meer genoegen zijn deze aanteekeningen hier opgenomen, omdat daaruit welligt aanleiding ontstaan zal om ook op Java eene instelling in 't leven te roepen voor botanie en zoölogie, gelijk die tegenwoordig in alle beschaafde landen begrepen wordt als nuttig en noodig.